

ZBORNICI RADOVA

(Re)writing History – Historiography in Southeast Europe after Socialism, Ulf BRUNNBauer (ur.), LIT Verlag, Münster 2004., 380 str.

Povijest je često predmet spora u jugoistočnoj Europi, što je osobito bilo vidljivo i u donedavnim ratovima na području prijašnje Jugoslavije, naglašava u predgovoru ovog zbornika urednik U. Brunnbauer. Različite interpretacije prošlosti - pri čemu su opća mjesta bila pozivanje na "povijesno pravo" i demonizacija "drugih" - bile su, kaže on, sastavni dio nacionalističkog diskursa koji je vodio nasilnom raspadu te države. Ali ne samo tu, nego i u drugim prijašnjim socijalističkim državama, i u sklopu njih i izvan njih, dolazilo je do sporenja oko povijesnih događaja, što svjedoči o nužnosti suočavanja s prošlosti na tim prostorima. Taj proces, prema Brunnbaueru, još uvijek nije napredovao. Sukob na Balkanu doveo je do uključenosti 'međunarodne zajednice' čije su političke smjernice obvezivale da sporna pitanja prošlosti treba rješavati na načelima demokracije, mira i građanskog društva. Njihova implementacija dovela je do posvećivanja veće pažnje povijesnim udžbenicima, dok je 'akademski' historiografija pri tome skoro zanemarena. Projekt 'Historiografija u jugoistočnoj Europi nakon socijalizma' pri Centru za proučavanje balkanskih društava i kultura na Univerzitetu Graz, pod vodstvom prof. Karla Kasera i podržan sredstvima austrijskog ministarstva obrazovanja, znanosti i kulture u razdoblju 2001. - 2003., trebao je popuniti tu prazninu. Cilj je ovoga međunarodnog projekta bio da istraži paradigme u pisanju povijesti i uoči glavne nedostatke. Uz dvanaest predstavnika prijašnjih socijalističkih zemalja jugoistočne Europe, uključena je, zbog komparacije i Grčka, kao primjer prijelaza s diktature na demokraciju. U projektu su sudjelovala i dva austrijska historičara. Rezultati rada na projektu prezentirani su u ovom zborniku.

Uvodnu studiju je napisao Brunnbauer služeći se relevantnom literaturom, ali još više analiza koje su načinili sudionici projekta. On polazi od teze da je u socijalističkim državama historiografija bila jedna od najviše ideologiziranih humanističkih disciplina i to upravo zbog njezine korisnosti u procesu legitimacije poretka. (9. str.) Zato su se nakon 1989., kaže on, mnogi nadali da će ova disciplina doživjeti velike promjene. Ali, ubrzo su optimisti među historičarima shvatili da od 'revolucije' u toj struci nema ništa, dapače, metodologija je uglavnom ostala ista. Minimalne promjene koje su ipak nastupile ovisile su zapravo o cjelovitim transformacijama koje su se dogodile u pojedinim tranzicijskim društvima. Većini zemalja (osim Slovenije), prema uredniku zbornika, zajedničko je da su se njihovi historičari susreli sa smanjenjem sredstava (plaće, opremljenost stranom literaturom, putovanja) kojih im u socijalizmu navodno nije nedostajalo. U novim državama sredstva su uglavnom preusmjerena u prirodne i tehničke znanosti. Također, od historičara i historiografije opet se očekuje da daju 'tkivo' koje će služiti legitimaciji, ovaj put novih poredaka kao i u stvaranju njihova poslijesocijalističkog identiteta. Oni historičari koji su to prihvatili opet su visoko na socijalnoj ljestvici, plaćeni i ugledni članovi novih elita. Unatoč nekim izvanjskim sličnostima, razlika među historiografijama novih zemalja ipak ima, a one su ovisne o političkim i gospodarskim prilikama uoči raspada socijalističkog poretka kao i socijalističkom naslijeđu u pojedinoj nacionalnoj historiografiji. Također, razlike postoje i u vezi sa složnošću svakog društva u novim državama - historičari jedne zemlje surađuju s različitim međunarodnim krugovima, imaju na raspolaganju različita sredstva za istraživanje kao i različite političke orijentacije, što se sve reflektira u njihovim istraživanjima. Kontinuitet i promjene temeljne su Brunnbauerove analitičke kategorije kojima je testirao promjene u pojedinim nacionalnim historiografijama.

Kontinuitet se, prema njemu, može uočiti ovisno o predmetu istraživanja, institucijskom kontekstu i dominantnoj metodologiji, a promjenama su parametri revizionizam i metodološka inovacija. Nacija je u novim državama osnovni predmet istraživanja, ona je subjekt 'velike priče', nacionalni diskurs u ovim društvima stvara novi simbolički poredak nakon nestanka marksizma-lenjinizma. I ovdje Brunnbauer uzima primjer zemalja prijašnje Jugoslavije. Činjenica je da je nacionalno pitanje u većini zemalja, osobito u Istočnoj Europi, bilo i prije važno od sredine šezdesetih, nasuprot klasnom čija je uloga bila istaknuta prvih dvadeset godina nakon rata. Dakle, nacionalna paradigma je bila moćno oružje u procesu legitimacije poretka služeći garniturama na vlasti u vrijeme kada su obećanja komunizma počela blijedjeti. (13. str.) Od devedesetih godina naovamo historičari se, prema njemu, potpuno okreću istraživanju nacije i nacionalnih mitova, ugrađujući ih u stvaranje nacionalnog identiteta. Mnogi pri tome smatraju da tako služe 'nacionalnoj stvari'. Ovakav, etnički pristup, prema Brunnbaueru, sužava perspektivu jer se povijest jedne nacije izdvaja iz europske ili svjetske. Također, pri tome se izbjegava komparativni pristup. Iako se etnički pristup ponekad i izlaže kritičkom preispitivanju, autor naglašava da to većinom ne rade historičari nego etnolozi i istraživači manjina i to u projektima potaknutim i financiranim iz inozemstva, od 'međunarodne zajednice'. Institucijski kontekst u kojemu se organizira, financira i provodi istraživanje te imenuju nositelji najvažnijih funkcija u struci, još je značajniji, prema Brunnbaueru, za zadržavanje kontinuiteta u historiografiji. On ocjenjuje da u većini zemalja još uvijek dominira stara struktura u kojoj se instituti bave samo istraživanjem, a na fakultetima se opet samo poučava. Također, dok su fakulteti otvoreniji i dinamičniji, u institutima prevladavaju stari kadrovi, konzervativni i često više nacionalistički orijentirani. Urednik zbornika ističe kao paradigmatički primjer Hrvatskog instituta za povijest koji je, navodno, iz Instituta za radnički pokret Hrvatske Franjo Tuđman pretvorio u Institut za suvremenu povijest, kasnije HIP, a koji je "služio interesima HDZ-a" i "zauzvrat uživao materijalne privilegije" (17. str.). U inovacijskim prodorima - metodološki, sadržajno i kadrovski, Brunnbauer ističe važnost Central European Universityja u Budimpešti za širi prostor. I područje metodologije svjedoči o kontinuitetu u historiografiji: još uvijek prevladava pozitivistička politička historija, paradigma dominantna i za socijalizma. Svi drugi pristupi u novim državama zanemareni su. Metodologijom se na cijelom području bavi samo nekoliko historičara: Aleksandru Zub, Mirjana Gross, Andrej Mitrović i Oto Luthar.

Promjena u historiografiji, prema Brunnbaueru, ipak ima. Prisutan je snažan revizionizam primarno zahtjevan u vezi s razdobljem socijalizma. On često nije utemeljen na novim spoznajama ili metodama nego na običnom obrtanju semantičkih značenja određenih aspekata prošlosti. Jednostavno rečeno, kaže Brunnbauer, ono što je za komuniste bilo crno, sada je postalo bijelo, i obratno. Zanimljivo je da su reviziju često zagovarali etablirani historičari, a ne disidenti u struci. U Jugoslaviji revizionizam nije bio vezan samo uz delegitimaciju socijalizma, nego i Jugoslavije kao države, počevši još od osamdesetih godina. Revizionizam uopće ne samo da poništava socijalističko iskustvo, nego zagovara i povratak predsocijalističkoj prošlosti (npr. međuratno doba) kao 'zlatnom dobu'. Ono se zatim kontrapunktira razdoblju socijalizma kao doba u kome su komunistička ideologija i poredak, navodno strani njihovoj nacionalnoj tradiciji, bili nametnuti od stranih sila. Unatoč tome što je socijalizam izgubio političku legitimaciju, on skoro i nije predmet istraživanja. Ako ga se istražuje, riječ je samo o nekoliko poratnih godina, s težištem na uspostavi poretka i zločinima sustava počinjenima u to vrijeme. Razlozi, s jedne strane, izgledaju i pomalo banalno. Historičari, izgleda, kaže Brunnbauer, ne žele da njihove biografije budu vezane uz proučavanje jednoga takvog režima, ali s druge strane ima i ozbiljnih, struč-

nih razloga, npr. najvažniji izvori još su uvijek nedostupni. Ne treba zaboraviti ni političke razloge - u mnogim državama na vlasti su ili su pak utjecajne stranke proizašle iz socijalističke strukture. Znatna je uloga historiografije i u tvorbi novoga poslijesocijalističkog identiteta. Kako je temeljni politički zahtjev 'Europa', sukladno tome, oblikuje se i identitet: u 'Europu' se mnogi narodi 'vraćaju' nakon što su iz nje 'nepravедно' bili 'istrgnuti' jaltskom konferencijom ili osmanlijskim osvajanjima. Naglasak na 'europejstvo' kao mjesto razdvajanja od drugih išao je i dalje, npr. na području prijašnje Jugoslavije pozivom na 'autohtonost' nekih naroda 'stresalo' se sa sebe slavenstvo i hvalilo se venetskim, gotskim ili iranskim podrijetlom. Metodologijske promjene su spore: paradigma političke historije - utemeljene na pozitivističkom uvjerenju da će dokumentirane činjenice same po sebi dovesti do otkrivanja istine, pomiče se pred ostalim pristupima ovisno o tome kakva je tradicija njihova rabljenja. Još u socijalizmu u nekim je zemljama npr. Hrvatskoj i Sloveniji te nešto manje u Srbiji i Rumunjskoj bila značajna uloga francuskog *Annales* gdje su tada pokrenuti zanimljivi časopisi koji su se bavili historijom svakodnevnog života i marginalnim skupinama (*Otvim*, Godišnjak za društvenu istoriju, *Zgodovina za vse - Vse za zgodovino*). Ali, neki od njih, prema Brunnbaueru, u novim vremenima nisu preživjeli.

U zborniku su, uz uvodni tekst U. Brunnbauera "(Re)writing History in Southeast Europe", objavljeni sljedeći radovi: Valentin Duka, "Reflections on the Past in Albania in the 1990s", Christian Promitzer, "Whose is Bosnia? Post-communist Historiographies in Bosnia and Herzegovina", Daniela Koleva, Ivan Elenkov, "Did 'the Change' Happen? Post-socialist Historiography in Bulgaria", Neven Budak, "Post-socialist Historiography in Croatia since 1990", Ulf Brunnbauer, "Historiography, Myths and the Nation in the Republic of Macedonia", Šerbo Rastoder, "The Development of Historiography in Montenegro, 1989-2001", Smaranda Vultur, "New Topics, New Tendencies and the New Generation of Historians in Romanian Historiography", Predrag J. Marković, Miloš Ković, Nataša Miličević, "Developments in Serbian Historiography since 1989", Ibrahim Gashi, "The Development of Kosovar Historiography after the Fall of Communism", Oto Luthar, "Between Reinterpretation and Revisionism. Rethinking Slovenian Historiography of the 1990s", Antonis Liakos, "Modern Greek Historiography (1974-2000). The Era of Transition from Dictatorship to Democracy".

Ovu korisnu i zanimljivu knjigu trebali bi pročitati svi naši istraživači suvremene povijesti, ponajprije zbog toga da se podsjetite pravila struke koja povremeno izmiču iz vida zbog raznih razloga. Također i zato da shvatimo kako nas percipiraju drugi kolege historičari, osobito oni iz inozemstva, čitajući naše radove. Mnoge kritičke primjedbe koje su upućene generalno Hrvatskom institutu za povijest (Brunnbauer, Budak) nisu do kraja korektne (neke ocjene o npr. sadržaju i predmetu istraživanja demantira i tablica autora priloga na str. 152.), ali je pojednostavnjivanjima očito teško izmaknuti ako se želi dokazati teza o 'dobrim' i 'lošim' institucijama. Pri tome se iz vida gubi sve što takvoj slici ne odgovara, osobito radovi koji ne pripadaju ni 'njima' ni 'nama' pa su utoliko 'nevažni'.

KATARINA SPEHNJAK

Secession, History and the Social Sciences, ur. Bruno Coppeters i Michel Huysseune (ur), VUB Brussels University Press, 2002, 308 str.

Pitanje odcjepljenja pojedinih područja iz sastava neke države proces je koji se može pratiti tijekom čitave prošlosti. Povijest nas uči da nema vječnih državnih zajednica. Događaji iz 1990-ih, uključujući i neke aktualne slučajeve, ističu da je obnova starih ili stvaranje novih država i dalje na dnevnom redu svjetske politike. Stoga je istraživanje secesije gotovo stalna tema. Skupina raznorodnih znanstvenika okupila se 1998. na jednoj konferenciji pod egidom Odjela za političke znanosti Vrije sveučilišta iz Bruxellesa i Katoličkog sveučilišta iz Leuvena kako bi pokušala objasniti pojam odcjepljenja u suvremenom okruženju. Njihova izlaganja izašla su u ovome zborniku, čiji urednici pišu da mu je cilj da na temelju usporedbe iskustava u različitim zemljama raščlani "složene odnose između znanstvenog znanja i političke akcije u procesima secesije".

Članci iz zbornika bave se različitim slučajevima iz zemalja bivšega Sovjetskog Saveza, Quebeca, Flandrije, talijanskog sjevera, Tajvana i separatističkih pokreta u Nigeriji - primjer Biafre i pokreta pojedinih plemena ("tribes"). Veći broj autora članaka su politolozi, a manji povjesničari. S metodološkog motrišta vrlo je zanimljivo promatrati na koji način politolozi, kao predstavnici društvenih znanosti, pristupaju pitanju secesije s povijesnog aspekta.

Jedan članak ovoga zbornika radova posvećen je slučaju raspada Jugoslavije. Njegov je autor Robert Stallaerts, a nosi naslov "The Disintegration of the Yugoslav Intellectual Community" (141.-158.). Autor drži da je termin secesije izraz "duboko ukorijenjenog nacionalizma", a svoju zadaću vidio je u razotkrivanju specifične uloge znanstvenih institucija i intelektualaca u bivšoj, federalnoj Jugoslaviji prigodom tragičnog kraja te države. Njegovo istraživanje usmjereno je prema tumačenju uloge i funkcije republičkih Akademija znanosti i historiografija. On zaključuje da su na oba područja postignuti visoki stupnjevi autonomnosti i disidentstva, koji su išli u prilog pojedinim nacionalnim interesima. Problem članka leži u nedovoljnom isticanju primjera koji bi potkrijepili autorove ocjene i u izostanku definicije "jugoslavenske intelektualne zajednice".

Stallaerts je posvetio opsežan dio svoga rada pitanjima ekonomskog razvoja Jugoslavije između dvaju svjetskih ratova s naglaskom na hrvatsko-srpski spor u tumačenju gospodarske zapostavljenosti pojedinih naroda, utjecaju skupine oko časopisa Praxis i napose Memorandumu SANU kao "ishodištu prijelaza iz razdoblja dominacije komunističke u nacionalističku ideologiju". Polazište za analizu ekonomskih odnosa pružila mu je studija Rudolfa Bičanića "Ekonomska podloga hrvatskog pitanja". Korektno je iznio Bičanićeva gledišta i suprotne ocjene srbijanskih ekonomista, kojima je dodao i kasnije rasprave između hrvatskog akademika Jakova Sirotkovića i srbijanskog akademika Koste Mihajlovića. Na temelju te usporedbe bilo je jasno da ne postoji konsenzus oko gospodarskog položaja u Jugoslaviji ni u njezinoj povijesti ni krajem 1990-ih i da obje strane smatraju da su zakinute u postojećem državnom sklopu. Jugoslavenski savez tako je izgubio svoje uporište u ekonomskoj naravi. Primjer Praxis skupine poslužio je autoru da bi upozorio na disidentstvo u redovima filozofske elite. Čini se da je autor mogao više istaknuti činjenicu da je riječ o sukobu na ljevici i sporu oko interpretacije marksističke misli, što znači da se nije radilo u prilog demokratizaciji društva u pluralističkom smislu. Stallaerts je dobro primije-

tio da su neki članovi Praxisa iz Srbije, poput Mihajla Markovića, Ljubomira Tadića i Miladina Životića, završili u taboru nacionalista. Taj paradoks pokušao je objasniti činjenicom da je pogoršanje ekonomskog i političkog života u jugoslavenskom društvu utjecalo na “fundamentalni preokret”. Držim da bi autor vjerojatno više postignuo da se u svojoj namjeri tumačenja rasapa jugoslavenske intelektualne zajednice bavio jednom drugom organizacijom, koja je postojala u vrijeme dezintegracijskog raspleta. Riječ je o UJDI-ju, koji je bio usmjeren prema očuvanju jugoslavenske države u razdoblju neizbježnih promjena. Konačno, Stallaerts se bavi i poznatim Memorandumom SANU, oslanjajući se na prepričavanje spora o uzrocima gospodarskog propadanja. Zanimljivo je da, osim spomenutog Sirotkovića, kao izvor hrvatskog odnosa prema mišljenjima srpskih akademika uzima i gledište iseljeničkoga Hrvatskoga narodnog vijeća. Možda bi bilo korisno da je naveo i riječi pokojnog Ivana Stambolića: “On (op. aut. Memorandum) u suštini staje na stanovište suprotno interesima Srba u čitavoj Jugoslaviji.” S obzirom na to da je Memorandum doista odigrao važnu ulogu u procesu dezintegracije i da se i danas u svim relevantnim studijama spominje kao poticatelj promjena u korist samo jednog naroda bivše države, ali i kao fitilj za vođenje rata, šteta što autor nije sustavnije kvalificirao svoje mišljenje o tome dokumentu, nego se u zaključku zadovoljio jalovom rečenicom da je “u drugoj polovici 1980-ih nacionalizam pronašao svoj akademski izraz u Srbiji i Hrvatskoj u raspravi o tzv. Memorandumu”.

Članak obiluje činjeničnim pogreškama i površnim prosudbama. U uvodnom dijelu teksta, koji se bavi institucijom Akademije, autor naziva ilirski pokret takozvanim, ali ne daje alternativni naziv tome pokretu, o kojemu piše u nekoliko slijedećih redaka. Drži da je “ilirizam” uglavnom zaživio samo u hrvatskom dijelu “poluotoka”. Pretpostavljamo da je autor mislio na Balkan. Nadalje tumači da je biskup Strossmayer bio “glavni poticatelj ideje o Jugoslavenskoj akademiji”, ali su u stvarnosti hrvatski članovi Akademije koristili tu ustanovu za širenje hrvatskog nacionalizma. S obzirom na to da se termin “nacionalizam” može shvatiti u negativnom smislu, bilo bi puno bolje da je autor protumačio svoje mišljenje. Ovako bi teza o biskupu kao prvorazrednome hrvatskom nacionalistu mogla dobiti izvrsnu ocjenu kod beogradskog akademika Vasilija Krestića. Usput, godina biskupove smrti nije 1903., nego 1905. Godina osnivanja JAZU nije 1867., nego godina ranije. Nadalje, autor piše da je promjena naziva Akademije krajem 1930-ih bila posljedica prevladavajućeg pritiska “nacionalista”, čime je došlo do programatske promjene izvorne orijentacije. No, izvorna orijentacija je otprije izgubila smisao jer je JAZU nastalo u vremenu prije donošenja Austro-ugarske nagodbe, a kasniji tijek događaja sve je manje opravdavao prvobitni naziv ekskluzivne zvučnosti. Budući da je naveo i za ranije razdoblje da je JAZU širilo hrvatski nacionalizam, ispada da je u svakom razdoblju ta ustanova imala nacionalističke zadaće, no ničim nije pokazano je li JAZU doista imalo veze s donošenjem političkih odluka. Istodobno, autor bez nacionalističkih pridjeva piše i o postajanjima Srpske akademije nauka (SANU) i Slovenske akademije znanosti i umjetnosti. Ne spominje da su još postojale Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine (osn. 1951.), Makedonska akademija na naukite i umetnostite (1967.) i Crnogorska akademija nauka i umjetnosti (1976.), ali piše o Akademijama Kosova i Vojvodine. Nema ni retka o djelovanju međuakademijinih odbora, čije djelovanje može isto tako baciti više svjetla na određivanje stupnja “jugoslavenske” integrativnosti ili dezintegrativnosti. Neosporno je da sve te akademije služe promicanju nacionalnih identiteta. Koliko u tome poslu ima “nacionalizma” ostaje nejasno iz Stallaertsova članka.

Kad piše o historiografiji nakon Drugog svjetskog rata, autor pogrešno navodi kao standardno djelo hrvatske historiografije djelo grupe autora Šidak-Gross-Karaman-Sčepić (sic!) pod naslovom "Povijest hrvatskog naroda, 1860-1940", ne uočavajući da se ta sinteza odnosi na razdoblje do 1914. godine. Stallaerts se dosta muči s pisanjem imena i prezimena pa tako čitamo o Oliveiri Milosavljević, Predragu Vraničkom, Miloradu Ekmeviću. Među povjesničare ubraja pokojnog književnika Vladu Gotovca, koji je navodno radio zajedno s Franjom Tuđmanom u Institutu za istraživanje partizanskog rata i radničkog pokreta! Obojica su, prema Stallaertsu, izražavali nacionalistička stajališta. Poznata *Povijest hrvatskog naroda* Trpimira Macana je za autora jedan od hrvatskih povijesnih časopisa, koji je zabranjen 1972. godine nakon hrvatskoga nacionalnog pokreta! Kada je ta knjiga izašla u drugom izdanju, Stallaerts u tome vidi simboliku vezanu uz promjenu režima i pojavu nove ideološke matice. Koliko je dosljedna ocjena o čvrstom "prvenstvu" nacionalističkog revizionizma u hrvatskoj historiografiji, kad autor kao argument za tu tvrdnju navodi samo jednu knjigu i kad na nekoliko mjesta prije piše da je tek 1980-ih došlo do razotkrivanja tabu tema? Ovdje bi trebalo iznijeti mnogo više primjera koji bi dokazali da je nastupio revizionizam koji, prema načinu autorova pisanja, podrazumijeva da nije utemeljen na znanstvenoj podlozi ili da namjerno iskrivljava povijesnu stvarnost.

STJEPAN MATKOVIĆ

Anali Hrvatskog politološkog društva 2004., gl. urednik Zdravko Petak (ur), godište I., Zagreb, 2005., 295 str.

Pojavom *Analisa* politološka je scena u Hrvatskoj postala bogatija za jedan časopis više. Uz, sada već gotovo kulturni časopis *Politička misao* s četrdesetogodišnjom tradicijom, te *Međunarodne studije*, koji su dostupni u klasičnoj formi, politološka scena zastupljena je isto tako i s časopisom u elektroničkom izdanju *Političko obrazovanje*. Kao što je slučaj s mnogim politološkim svjetskim udrugama, ponajprije američkim, tako je i Hrvatskom politološkom društvu namjera u *Analima* obuhvatiti što veći opseg politologije, političku teoriju, nacionalne politike, komparativne politike, do međunarodnih odnosa i javnih politika. Hrvatsko politološko društvo pokrenulo je 2004. godine inicijativu za izdavanjem redovite znanstvene publikacije Društva u formi godišnjaka, kako ističe u uvodniku glavni i odgovorni urednik Zdravko Petak. Ta je ideja realizirana u prikazanim *Analima*, četvrtim politološkim časopisom, kojima se prije svega željela zabilježiti jednogodišnja djelatnost Društva. Okosnicu djelovanja Društva čine tradicionalni Hrvatski politološki razgovori koji su i u prvom broju u najvećoj mjeri ispunili stranice *Analisa*. Časopis također donosi, a to će raditi i nadalje, izvješće o djelovanju sekcija društva: sekcije Politolozi u obrazovanju, sekcije Politolozi u upravljanju i znanstvene sekcije. Prvi je broj u najvećoj mjeri posvećen radovima izloženima na skupu Hrvatska i Europska unija – politički procesi i razvoj održanom u studenome 2004. na Fakultetu političkih znanosti. Svi radovi problematiziraju proces približavanja Hrvatske Europskoj uniji.

Radovi koji problematiziraju stanje politologije kao znanstvene discipline nastali su neovisno o spomenutom skupu, a predstavljaju prvi blok časopisa s radovima

Mirjane Kasapović, "Suvremena komparativna politika: kako strukturirati znanje?", i Hala K. Colebatcha, "Javne politike i policy analiza: modeli, kultura i praksa".

Hrvatska i Europska unija – politički procesi i razvoj, treći je blok u koji su osim radova sa skupa uvršteni i radovi koji su svojom komplementarnošću obogatili navedenu problematiku. U ovom prikazu bit će navedeni svi radovi bez obzira na to jesu li participirali na skupu: Ivan Prpić, "Politologijske pretpostavke pridruženja Hrvatske Europskoj uniji", Damir Grubiša, "Europski ustav i politički sustav Europske unije", Luka Brkić, "Dinamika europske integracije danas", Ante Pažanin, "Kultura i politika kao dobitnici suvremenog moderniziranja", Ivo Žanić, "Jezična politika Europske unije: nerješivo ili pitanje koje se rješava samo od sebe", Tihomir Cipek, "Politike identiteta Europske unije: u potrazi za kolačićima tete Madeleine", Goran Gretić, "O prijepornom i ekscentričnom identitetu Europe – zavičaj različitosti", Mario Sošić, "Regionalne političke stranke i proeuropska orijentacija građana: studija slučaja Istre", Gordana Vilović, "Stajališta o Europskoj uniji u hrvatskome dnevnom tisku". Europska unija i Hrvatska – Obrazovna dimenzija odnosa blok je zastupljen radovima, Vladimira Vujčića, "Modeli odrednica građanstva kod mladih" i Tihomira Žiljka, "Politike cjeloživotnog učenja u Europskoj uniji i Hrvatskoj".

Reforma javne uprave prema kriterijima Europske unije poseban je blok u kojega su uvršteni radovi: Ivone Mendeš, "Načela javne uprave i upravljanja u Europskoj uniji", Milana Rmana, "Javna uprava i organizacijska kultura" i Romana Lavtara, "Reforma javne uprave u Sloveniji 1991.-2004."

Hrvatsko politološko društvo u 2004. blok je s osvrtnom na prikaz rada Hrvatskoga politološkog društva u 2004., prikazom rada sekcije Politolozi u obrazovanju te prikazom rada sekcije Politolozi u upravljanju.

Na kraju časopisa doneseni su kraći osvrti na recentnu politološku literaturu objavljenu u Hrvatskoj.

TOMISLAV ANIĆ